

Iz velikih dni boja za naše življenje

Lenartovi so živel za revolucijo

Tistega marčnega dne leta 1943 je bilo pri Lenartovih na Belem pri Polhovem Gradcu kakor v predverju samega pekla. V hišo se je od nekod nateplo krdo belogardistov, ki so sodelovali v hajki na partizane v bližnji Belški grapi, in zdaj so tu pripravljali »končen obračun« z ujetimi »banditi«, ki so jih ta dan zajeli.

Poveljnik belih Vošnar je dal v kuhinjo, ki so jo na hitro spremenili v zasilnišnico, pripeljati tudi mlado aktivistko Liziko Jančar-Majdo. Hotel je iz nje po vsej sili iztisniti kar največ važnih podatkov, pač o partizanskih postojankah, bolnišnicah in taktiki, a je očitno naletel na povsem gluha ušesa. Dekle je molčalo kot grob, ali pa je zasliševalcu tu pa tam odgo-

vse to tedaj doživljala iz sosednje sobe. Ta dogodek jo je pretresel kot le malokateri v minuli vojni, pa četudi so se na Belo in njen dom znesle vse bridkosti tistega časa.

Liziko Jančar so potem, ko pravi Franciška, beli odvlekli na travnik pred hišo, s krvjo oškropljeno kuhinjo pa potresli s pepelom iz peči. Franciška je lahko s svojimi brati šele naslednji dan dobro videla sledove grozodejstva. Liziko so zagreblili v plitvo, komaj nekaj pedit globoko jamo in iz zemlje so se še dobro videli kosi oblaci. Rabljni ji niti poštene jame niso privoščili. Čast junaškega dekleta sta potem rešili Franciškina brata Janez in Franc in eden od sosedov, ki so na hitro stesali primerno krsto in zakopali zmrzljeno truplo globlje v zemljo. Po osvoboditvi so ostanke Lizike prenesli v Polhov Gradec.

Lenartova domačija je bila tačas kakor črni sredi razburkanega morja, ob katero so nenehno butali valovi neizprosne vojne dogajanja. Po hiši so tudi sicer pogosto stikali Italijani in beli in tu okoli je včasih tako pokalo, da si domači tudi po ves dan niso upali ven. Še posebno hudo je bilo, kot se spominja Franciška, med hajko v Belški grapi, ko so tudi Nemci nabijali z bližnjega Goljeka, kjer je potekala okupacijska meja.

Vendar pa Lenartovi niti za hip niso podvomili o izidu vojne. Vedeli so, da čas neogibno dela za borbo pravičnejšega, kajti slepilo iz terorja in nakradenih idej, ki je nosilo liktorske in nacistične znake, ni moglo preživeti katarze časa. Lenartovi fantje so v najtežjih dneh k hiši prinašali partizanske ranjence in skupaj z drugimi domačimi tudi sicer poskrbeli, da so partizani tu našli kar najbolj varno zatočišče. Nekateri so semkaj celo redno prihajali po mleko.

To je moralo Italijanom in belim slejkoprej priti na uho, kajti lepega dne so prišli po Franciškinoga zaročenca in ga odvlekli v Polhov Gradec. Potem so ga odpeljali naprej v Dravljino in tu ustrelili. Za Franciško je bil to udarec, ki jo je zaznamoval za vse življenje. Še ena smrt in to bližnjega. Toda zlo, ki sledi zlu, človeka sčasoma spravlja v otopelost. Bolečine ne sežejo več do živga in vse, kar zaznava v sebi, je le še upanje, da bo tega nekega dne konec.

Branko Vrhovec

Franciška Belec

varjalo kvečjemu s smehom. To je belogardističnega kolovodja, ki je močno zaudarjal po žganju, do kraja razkačilo:

»Govori! Govori! Govori!« je tulil, da je odmevalo od sten in razbijal s pestjo po mizi.

Toda dekleta to ni premaknilo. Tudi udarci, ki so začeli deževati po njem ne. Ostalo je kot nepremagljiv zid, preko katerega belogardist ni mogel. Bila je to meja med dvema svetovoma. Zaripli zasliševalec je uvidel, da lahko ta zid premeta, a le če ga podre. Pa so padli trije streli, eden za drugim, in v kuhinji je bilo slišati le še stok umirajočega dekleta, ki je zgrmel na tla.

Tako se spominja tragičnega konca ilegalke Lizike Jančar Franciška Belec, Lenartova Franciška, ki je

Spomini 50. rojstnega dne

9. marec 1945. Lep zimski dan iz katerega se počasi prebujajo pomladi. V šoli na Langusovi cesti na Viču razred Jožice Likozar sedi pri pouku. Marljivo so in delovni. Iz zamišljenosti in šolskega dela jih predrami nenaden truš. Zvedavo skočijo proti oknu. Našo domovino preletavajo poslednji nemški avioni. Tretji rajh propada. Pade še nekaj poslednjih bomb. Zadnja prileti na šolsko poslopje. Silni truš je omajal veliko steno, da je iz svojih tečajev izpustila okno. Zgrmel je nad nedolžne otroške glave... Mojca Eržen je dobila hude poškodbe. Takojšnja

Mojca Eržen-Kralj

zdravniška pomoč. Odpeljali so jo v polikliniko. Razmesarjen obraz, razrezano oko, hude poškodbe po vratu. »Ostala bo slepa, ni izključena smrt«, je bila takojšnja ugotovitev zdravnika.

Med tem časom jo obupani oče išče in poizveduje, da bi izvedel karkoli o svoji edinki. Mati pa sedi v sosednji sobi, do hčerke ne sme. Potrebna je bila takojšnja operacija. Sledilo dolge minute in ure, vlečejo se v neskončnost. Bo preživela?

Mojca Eržen je preživela. Oče vsako jutro hiti na Vrhniko po sveže mleko. Edino to jo lahko ohrani

pri življenju. Vrstijo se leta in cela vrsta operacij. Dolge mesece je preživela po bolnišnicah v Sarajevu, v bolnišnici vojne medicine v Beogradu, v Ljubljani...

Tako se spominja Mojca Eržen-Kralj. Mati 28 letnega sina in babica 6-letnemu vnuku. Prizadevna dolgoletna družbenopolitična delavka bo v teh dneh praznovala petdesetletnico.

Kljub vsem tegobam, katere je morala preživeti in slabemu zdravju je našla vedno dovolj časa za vse tiste, kateri so vezani na pomoč drugega in družbe - invalide.

Z izrednim občutkom govori o duševno prizadetih. Njim bi rada posvečala vso skrb, »pravi« zgrešila sem poklic! Sama sem invalid, zato jih tudi razumem in niso mi odveč.

Mojca je bila do nedavnega aktivna v skorajda vseh družbenopolitičnih organizacijah, v krajevni skupnosti Milan Česnik. Veliko je delovala tudi v Rdečem križu.

Na njeni polici je veliko priznanj in odlikovanj, katere vse njeno delo le še potrjujejo. Bronasto priznanje krajevnega združenja SZDL, priznanje krajevnega združenja, spominsko priznanje za 30-letno delo pri Zvezi prijateljev mladine in medalja dela tovariša Tita, katere ji je najdražja. Sledi pa še cela vrsta knjižnih nagrad.

V stavbi na katero je tistega usodnega dne padla bomba je danes šola za slepe in slabovidne. Mojca je njihova velika prijateljica. Redno jih obiskuje in jim pripoveduje o tem usodnem dogodku. Pred nedavnim jim je podarila doprni kip tovariša Tita.

V teh dneh je praznovala 50 let. Zaželimo ji še vnaprej tistega elana in volje s katero je do sedaj uspela prebroditi vse velike težave.

Mojca Černe

ZGLEDEN PRIMER IZ MURGELSKEGA VRTCA

Srečni morski dnevi tudi za Miro, Andreja, Mojco...

Odhod na morje, čofotanje po prijetno hladni in slani vodi, iskanje polžkov, školjk in okroglih kamenčkov... vse to pomeni za otroke morje. V naši občini jih je precej, ki na morju še niso bili in kaže da se za marsikoga vedno bolj odmika, saj skrčen družinski proračun marsikje komaj zadošča za vsakodnevno življenje, za dopust in počitnice pa ne ostane nič. Vedno večje je zato zanimanje za vključitev otroka v kolonijo, da bi vsaj otroci lahko odšli za nekaj dni na zdrav morski zrak. Precej pa je otrok, ki na morje ne morejo iz drugačnih vzrokov.

Še posebno doživetje pa je bilo bivanje ob morju za šest otrok iz razvojnega oddelka v murgelskem vrtcu. Že takoj ob otvoritvi razvojnega oddelka je bilo jasno, da bo težko prepričati starše, da je vrtec in ta oddelk namenjen prav otrokom, ki so se rodili drugačni od svojih sovrstnikov, ki sprejemajo svet drugače, otrokom, ki potrebujejo zase človeka ves čas, vsa njegova čustva in toplino, občutek varnosti in gotovost, da jih imamo radi. Starši teh malčkov pravzaprav nikomur ne zaupajo, tako tudi vrtca sprva niso sprejeli z zaupanjem.

Prav zaradi vsega tega je razumljivo, da se ni bilo lahko odločiti in pustiti malčka skupaj s sovrstniki iz vrtca na morje v kolonijo - s tremi tovarišicami in brez staršev. Tudi tri tovarišice iz murgelskega vrtca so prevzele veliko odgovornost in pred odhodom v Umag jim je bilo kar nekoliko tesno: kako se bodo vedli otroci, bodo pogrešali starše, bodo pridni, bodo spali, bodo tri dovolj, da bo šest otrok popolnoma varnih in ves čas pod budnim očesom tovarišic? Že prvi dan na morju je razbil strahove. Pravzaprav je nekoliko strahu pregnalo že navdušenje otrok, da gredo na morje. Nina, Mojca, Andrej, Saša... vsi so se veselili odhoda in se bali, da bi morali ostati doma.

S seboj so peljali čoln, ki bi lahko služil tudi za

bazenček, če bi se ustrašili širine morske gladine in ne bi hoteli do »velike« vode, s seboj so imeli magnetofon in pesmice, s seboj so imeli tri skrbne tovarišice in seveda svoj poseben voziček, na katerem se lahko pelje pet otrok hkrati.

Življenje brez staršev je bilo sicer nekaj novega, vendar očitno je bila to prijetna sprememba in dnevi tako polni, da ni bilo časa za domotožje. Otroci so pridno jedli, prav tako pridno spali, se veselili morja in sonca, sprehodov po Umagu... Nobenega od šestih otrok ni bilo treba iti predčasno iskat. Tovarišice so nadomestile mamice in očke in naredile so še nekaj več: zdaj vedo, da lahko peljejo svoje varovance tudi dlje kot samo na običajen sprehod v okolico vrtca, tudi za dalj časa.

Ti skupni dnevi pomenijo tudi to, da so se otroci in tovarišice še bolj spoznali, tovarišice so spoznale malčke tudi v drugačnem okolju, daleč od domačih in domačega praga, kar prav gotovo »prinese na dan« tudi do tedaj skrite značajске in vedenjske poteze. Vse to pa bo pripomoglo tovarišicam, da bodo tem svojim otrokom v vrtcu lahko dale še nekaj več. Tudi za starše je bil odhod otrok na morje pomembna stvar. Prvikrat po nekaj letih so vsaj za nekaj dni odložili vsakodnevne skrbi in obveznosti, si nekoliko odpohili, čeprav so zagotovo ves čas mislili na to, kako je otroku daleč od doma. In ker je bilo otrokom lepo, razmišljajo v murgelskem vrtcu o tem, da bi varovance iz razvojnega oddelka odpeljali pozimi na zimovanje v Zapotok. Lahko bi se sankali in kepali ter veselili na svežem zraku - na počitnicah.

Ob vsem tem ne smemo spregledati, da so tako pri naši občinski zvezi prijateljev mladine kot tudi pri zvezi duševno prizadetih pripomogli, da so otroci lahko odšli v Umag. Primaknili so nekaj denarja za nakup »morskih« potrebščin pa tudi nekaj denarja namesto staršev.

VOJAŠKI VOJNI INVALIDI IZ VRHOVC

Obiskali smo »Franjo«

Želje in sklep na letni skupščini Združenja vojaških invalidov Vrhovci je bil, da letos obiščemo bolnico Franjo.

Dne 16. junija smo se peljali preko Škofje Loke do Cerknega. S predsednikom ZB NOV Cerkno Tonetom Obidom smo bili dogovorjeni v muzeju. Pozorno smo poslušali kroniko, kako številna je bila partizanska saniteta na Slovenskem. Muzej hrani veliko dragocenega gradiva. Mnoge slike borcev, ranjencev, zdravstvenega osebja in grafikonov so nam vsaj delno približali partizansko življenje in zdravljenje pod izredno težkimi pogoji. Številne fotografije padlih zdravnikov, medicincev in bolničarskega osebja ostajajo priča velikega in težkega davka tistih časov!

Vreme nam je bilo naklonjeno in tudi čisti zrak mladega jutra nam je omogočil, da so se člani našega združenja tudi zdravstveno dobro počutili.

Med potjo proti bolnici Franji smo se ustavili pri grobišču, kjer so vzdane spominske plošče z imeni padlih med NOB iz domačega kraja in okoliških vasi. Položili smo venec in z enominutnim molkom počastili spomin nanje!

Od parkirišča do bolnice Franje je le dobrih 15 minut hoje. V soseski Pasice je 15 objektov od sobe za ranjence, izolirnice, operacijska soba, kuhinja itd. Kljub dosle-

dni konspiraciji je imela bolnica več nemških napadov, vendar jo sovražnik ni mogel uničiti!

Bolnica je dobila ime po njeni znani zdravnici dr. Franji Bojc-Bidovec. Mnogo gradiva je dr. Franja že napisala in v spominih bo tudi povedano, pod kakšnimi težkimi pogoji so zdravili in operirali.

Objekti - barake so še dobro ohranjene in dr. Koritnik je v knjigi Oris partizanske sanitete zapisal: »Tudi po končani vojni se mora ohraniti ta postojanka kot viden dokaz vsem bodočim rodovom, kaj je možna ustvariti in kaj ustvarja LJUBEZEN DO SVOBODE«.

Člani združenja vojaških invalidov iz Brda-Kozarij-Viča in Vrhovci so se odločili za ogled bolnice »Franje«, da so se sami prepričali in videli, kje so se zdravili njihovi soborci, možje in sinovi.

Presenečeni smo bili nad velikim zanimanjem za ogled bolnice, saj je bilo na parkirišču 5-6 avtobusov iz raznih krajev Slovenije in tudi z Reke. Vsi ti obiskovalci bodo ponesli v svoje kraje, v tovarne, v delavnice globoke vtise, kaj vse zmora volja in pravo tovarništvo, požrtvovalnost in zavednost.

Vračali smo se preko Idrije, Črnega vrha, Vipave in po kratkih postankih smo si ogledali te kraje in nato dalje - zadovoljni - vsak na svoj dom.

Fran

SLO IN DS

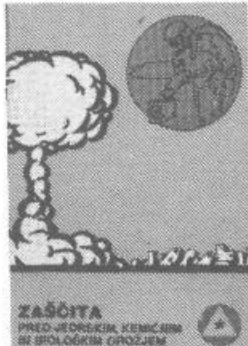
Pripravljeni bodimo, kot da bo jutri vojna in delajmo kot da jo 100 let ne bo

Ali se res ne zavedamo, da je usposabljanje SLO namenjeno življenju?

Pri organizaciji predavanj ali razgovorov, ki jih izvajamo v okviru usposabljanja prebivalstva za delovanje v eventualnih naravnih nesrečah, vojni varnosti in vojni dostikrat naletimo na različne težave. Ob veliki pomoči občinske konference ZRVS, smo pridobili za izvedbo razgovorov devet strokovnjakov s področja radiološkega, kemičnega, in biološkega dela, ki skupaj s še 8 dosedanjimi sodelavci tvorijo aktiv vodij razgovorov.

Zavedamo se, da brez predhodne priprave slušateljev, sodelujočih v razgovorih, ni pravega vzdušja in

lahko praktično izpeljemo edino klasično predavanje z uporabo nekaj ponazoril. Da bi se temu izognili smo s

pomočjo občinskega glasila Naša komuna predhodno opozorili občane na glavni poudarek in namen razgovorov, ki smo jih v 11 mestnih krajevnih skupnostih že končali. Žal tako objavljen brošura »Zaščita pred jedrskim, kemičnim in biološkim orožjem« do začetka usposabljanja prebivalstva nismo dobili, sedaj je pa že izšla in jo bomo do konca septembra razdelili gospodinjstvom. Brošura je dopolnilo k razgovorom, ki so bili izpeljani po krajevnih skupnostih in katere bomo nadaljevali v pri in izvenmestnih krajevnih skupnostih v mesecu septembru tega leta.

Želel bi omeniti še nekaj vprašanj, ki se mi postavljajo ob spremljanju ciklov usposabljanja prebivalstva v naši občini (lahko bi pa tudi posplošili).

Kot je najbrž večina opozorila, se na usposabljanje VABI Z VABILOM in ne več POZIVA S POZIVOM in vsemi sankcijami, kot pred leti. S tem načinom želimo vzbuditi človekovo zavest, da je tudi on delček našega obrambnega sistema. Pa ne samo delček, je bistveni element SLO in DS. Če gledamo odziv na usposabljanje v času prehoda s poziva na vabilo do sedaj opažamo konstantno upadanje obiska in sicer v mestnih krajevnih skupnostih, večji padec kot v pri-

mestnih in podeželskih krajevnih skupnostih. Tudi letošnji prvi del usposabljanja prebivalstva za naloge SLO in DS izvedene v mestnih KS kaže prej omenjeni trend.

Ob tem pa se moramo zavedati, da so te oblike usposabljanja letos potekale v poznih pomladanskih mesecih, kar je nedvomno vplivalo tudi na slabšo udeležbo, kar nam prikazujejo tudi podatki iz prejšnjih let, ko so predavanja potekala v zimskem času in je bila temu primerna tudi bistveno večja udeležba.

Glede na vložen trud v pripravo in izvedbo usposabljanja in pomembnost vsebine usposabljanja znati za varovati sebe in svoje bližnje pred raznimi nevarnostmi, ki nam grozijo, pa čeprav trenutno niso tako izražene, je premalo na kupe izdelanih analiz zakaj je stanje tako. Vsekakor bi potrebno, da se tudi delovni ljudje in občani zamislijo, ali ste tisti dve šolski uri res tako veliko breme, da si jih ne moremo utrgati iz vsakdanjega življenja in se vvesti skupaj s sosedi in krajanji ter se pogovoriti kako bi ravnali ob morebitni nevarnosti, ki bi lahko ogrozila naše življenje v okolju kjer živimo.

Saj je v končni fazi tudi to sestavni del našega vsakdanjaka.

R. N.